

OBRITNIK

Političen in strokovnjašk list za obrtni stan.

„Obrtnik“ izhaja 8. dan vsacega meseca in velja celo leto s pošiljanjem na dom vred 1 gld. 50 kr. — Za pol leta 75 kr. — Za četrt leta 40 kr. Posamične številke 15 kr. — Uredništvo Preširnov trg št. 3 — Naročnina in inserati sprejemajo se v „Narodni Tiskarni“ Gospodske ulice št. 12. — Dopisi in poročila sprejemajo se v slovenskem i nemškem jeziku. — Inserati se računajo 3stopna vrsta za 1krat 4 kr. za večkrat ceneje.

Socijalno uprašanje v mestnem zboru.

Naši mestni očetje, katerim se dosedaj še ni bilo pečati s socijalnim uprašanjem, bili so silno presenečeni, viditi prvokrat združeno malo obrt v brezozirnem boji proti tovarni, in najtežje hodilo jim je to, da so bili oni, katerim je socijalno teženje in propad male obrtnije, kakor bi Nemec rekel „Butten“, — poklicani razsojevati prepir, ki more spraviti slehernega v zadrego, ki nima pravega pojma o zahtevah sedanjega časa, pa tudi ne o koristih naroda svojega!

Da govorimo jasno, stvar bila je ta:

Tukajšni mizarji, ki so imeli pred kacicami 15 leti še obilo dela in najmanj 4krat toliko pomočnikov, kakor danes, zgubili so vsled razširjajoče se kupčije z mizar-skim blagom, z združenjem različnih obrtij, ki kupoval-cem bolje ugajajo, jedno polovico svojega delokroga. Ko-liko je danes še taci, ki bi pri mizarju naročili postelj-nak, mizo ali drugo opravo, vsaj se to vse v najlepših izvodih za male mesečne obroke narejeno dobi! Ne treba tedaj preskrbeti jedne stvari pri mizarji, druge pri ta-petarji, tretje pri pleskarji itd. Popolno hišno opravo do najmanjše stvarice postavi v sobo jedna sama tvrdka. To predočilo se nam je jasno pri razstavi v „Rudolfi-numu“. Kupčevalcu in izdelovalcu „meubleu“ zadostuje, da mu naročnik pove „styl“ v katerem želi izdelano hišno opravo, — in skrbi za drugo je prost!

Očividno je tedaj, da je mizarstvo samo zasé v tej stroki moralo zaostati. Da pa tudi ni mogoče vsem pri-četi enake kupčije, ki zahtevajo mnogo fonda in bi v večjem številu, kakor jih imamo itak obstati ne mogle, je umevno samo o sebi.

Poprijeti se je bilo tedaj našim mizarjem dela, ko-jega ni mogoče v zalogo naprej izvršiti, — in to je stav-benega mizarstva. Ker se navzlic vsej mizeri, v kateri živimo vendar sleherni leto postavljajo nove stavbe, kazal se je pri tej stroki malim obrtnikom še vedno neki de-lokrog zadostujoč njihovemu obstanku. A tudi v to stroko prodrli so tako zvani podjetniki za vse, ki z nižjemi po-nudbami delo prevzemajo, ali pa cene toliko potlačijo, da mali ponudniki, ki se pečajo jedino le z jedno stroko, ž njimi izhajati in tekmovati ne morejo.

Dokler je v narodno gospodarskih načelih prevla-dala misel, da se more in sme višja moč kapitala brez-ozirno vporabljeti, dokler je bila Darwinova teorija, da je naravno, „da močnejša zver slabotnejšo požre“, tudi z ozirom na človeštvo v veljavi, se nihče ni začu-dil, če je najnižji ponudnik delo dobil. To se je zdelo celo nam obrtnikom, ki smo izgojeni v isti dobi židovsko-liberalnih načel tako naravno, da niti sami nismo ugo-varjali.

Nasledki te gospodarske politike so danes za sle-hernega očividne in leži brezmejna moč in gospodarstvo velicega kapitala edino v učinkih te politike.

Trebalo je priti do skrajne meje uničenja roko-delstva in obrti, trebalo je grozovitih izbruhov socijali-

stičnega proletarijata, ki je leto za letom naraščal predno so državniki spregledali, da bode spravila neomejena obrtna svoboda sedanji družbinski ali socijalni red iz svojega tiru.

Presvitli cesar sam inavgoval je konservativno obrt-niško zakonodajo s prestolnim govorom 1883 l., in od takrat prodrila je ta misel v vedno večje kroge. Čeravno se konservativna večina še ne upa odločno postopati nasproti vplivnemu manšesterstvu, vendar je mala okol-nost napotila obrtni stan k novemu življenju v obrambo svojega obstanka.

Misliti bi bilo torej, da bode v našem narodu, ki je po svoji zgodovinski priteklosti tako rekoč prisiljen držati se konservativnih načel v gospodarski politiki, našla obrt varujoča zakonodaja živahen odmev, a temu ni tako!

Naši veljaki in voditelji, da vse naše razumništvo, katero se vsled narodno političnih bojov za gospodarske vprašanja doslej ni brigalo, ostalo je za tekom časa, — in ideje, ki bi delale čast vsacemu požidjenemu veleka-pitalistu dičijo čelo zastopnikom materijelno najbolj pro-palega naroda!

Tudi naši obrtniki, ki sedijo za zelenimi mi-zami napoljeni so deloma z istim duhom in njih, milo-stno rečeno, čudno obnašanje nasproti lastnim sodrugom kaže jih v polnem svitu!

Mala obrt ni našla zaslombe v lastnih zastopnikih. Dva možaka, gg. dr. Vošnjak in dr. Tavčar, ki ne spa-data mej naš stan, kojim se je „doktorstvo“ že mnogo-krat predbacivalo, našla sta prave besede v označenje početja, ki ni v protivji le z narodnimi idejami, temveč tudi v nasprotstvu z duhom časa, ki veje po vseh dr-žavah!

Poročilo ob enketi za upeljavo delavskih zbornic na Dunaji.

Kakor znano, predložili so „liberalni“ poslanci držav-nega zbora, Plener, Exner in Wrabetz s sodrugi, pred dvema letoma načrt zakona, po katerem naj bi se ustano-vile, podobno sedanjim kupčijskim in obrtniškim zborni-cam, delavske zbornice po različnih večjih mestih v Avstriji. Ob enem predložili so pa tudi načrt za spre-membo volilnega reda za državni zbor, tako da bi delavske zbornice dobile pravico voliti devet poslancev v državni zbor. Zbornica v Ljubljani, Gradci in Celovci volile bi po omenjenem načrtu skupaj jednega poslanca. V pre-tres te zadeve volil je državni zbor poseben odbor, ka-teremu je načelnik češki poslanec Adamek. Poročevalec je bil s prvega naš poslanec profesor Šuklje, ki je pa ta posel odložil. Poročevanje prevzel bode sedaj najbržje polski poslanec Sztepanowski.

Ta odbor sklenil je sklicati enketo, v katero se majo poklicati le delavci in pa take osebe, ki so delavci bili, katerim je torej teženje delavcev iz lastnih skušenj znano. Vsled tega sklepa bilo je poklicanih na Dunaj 26 delavcev in trije obrtniki. Mej poslednje spada vodja socijalno-demokratske stranke Gehrke na Dunaji, potem M. Kunc v Ljubljani in jeden obrtnik s Poljskega.

Ker se je neki veščak zaradi bolezni odpovedal, udeležilo se je te enquete 25 veščakov.

Da stvar, ki utegne vsaj v bodočnosti dobiti važen pomen v našem socialnem in političnem življenju, tako pojasnim, kakor zasluži, omeniti moram pred vsem to. Odbor je prvi načrt v marsikaterih točkah premenil; najvažnejša prememba za delavce je ta, da se imajo članom zbornice plačevati dijete ali odškodnina za zamudo svojega posla, dočim so liberalci v svojem načrtu izrekli, da imajo člani zbornice (delavci) ta posel zastopj opravljati. Tudi naj bi dobile mesta Zader, Splet in Dubrovnik svoje zbornice, na kar so bili liberalci, ne vem zakaj, — pozabili.

Druzega načrta, o preuredbi volilnega reda pa ta odbor ni vzel v pretres, kar nekako kaže, da se večina ne strinja s tem, da bi se zbornicam podelila pravica, voliti zastopnike v državni zbor.

To bode torej zadostovalo za podlago objektivnemu poročilu, kakeršno mislim podajati in razsodni čitatelj sklepal bode lahko o stališču, katero je zavzemal veščak iz naše ožje domovine in pisatelj tega poročila.

Pred vsem naj omenim, da ne spadam k nobeni stranki v našem socialno-političnem življenju. Pač se moji nazoni tu in tam strinjajo ali dotikajo mišljenja družih strank, a mnogoletna skušnja odkazala mi je tak prostor, da sem, — ker si privrženec ne iščem, jih tudi ne potrebujem, — le stranka za svojo osebo.

Moje stališče bilo je torej nekako ekskluzivno, zato pa tudi nezavisno: in ker sem vaju biti porok svojim besedam, poročal bodem o stvari popolnem objektivno, ne meneč se za to, ustrezam li s tem različnim strankam ali ne!

O ekspertizi dobili bodo udeleženci stenografski zapisnik; se li bode ta tudi širjim krogom objavil, tega ne vem, ker nas veščakov ne varuje imuniteta in se je od socialno-demokratske stranke mnogo govorilo, kar državnim pravnikom, ki imajo po postavi o stvari razsojati, najbrže ne bo ugajalo. Da me nikdo napačno ne umeje, naj omenim, da iskreno želim objavo celega zapisnika, ker bi to po mojem mnenju v spoznanje cele stvari vsem strankam le koristilo.

Poročal bodem torej večinoma le o svojem stališču in o drugih toliko, da se stvar razume. Navzlic temu pa se smete zanašati, da bode moje poročilo istinito, ker ne pripadam oni židovski kliku, ki je vzela zavijanje in laž pod svojo posebno varstvo, da bi tako pokazala ogromno zaslombo, katero ima v krogih delavskega ljudstva.

Po državnega zbora predsestvu prejeli so vsi veščaki načrt omenjene postave, da se o nji pouče in pa šestoro vprašanj, na katere jim bode odgovarjati.

Ta vprašanja so:

1. Je li po zakonskem načrtu nameravana institucija prava in zaželjena oblika za zastopanje gospodarskih in političnih interesov delavskega stanu?
2. Je li nameravana jednostavnost, s številom in okolišmi obstoječih kupčijskih in obrtniških zbornic priporočati?
3. Je li utemeljenje aktivne volilne pravice na podlagi članstva pri bolnišni blagajnici pravo?
4. Kako bi bilo mogoče sestaviti skupine po poklicih?
5. Ali se more priporočati za volitev listni skrutinij?
6. Je li kompetenca delavskih zbornic pravilno odmerjena; ali se morejo odobravati določbe glede poklica izvršiteljev?

Ko sem si odgovore na gornja vprašanja po svojih nazorih določil, dobil sem v roke še neko brošuro izdano po dr. Viktorji Adlerji uredniku organa socialno-demokratske stranke od leta 1886., katera razpravlja isto vprašanje; in tako seznanil sem se z nazoni te stranke do dobrega.

Na Dunaji pa je poleg socialno-demokratske stranke tudi stranka delavcev, ki se imenuje „krščansko socialna stranka“.

Od poslednje stranke dobil sem jaz, in kakor sem na Dunaji videl, tudi drugi vnani veščaki vabila, da se pred zborovanjem snidemo na skupni pogovor.

Meni je vabilo dobro došlo, kajti bilo mi je na tem, čuti tudi nasprotni glas, — in socialnim demokratom pod vodstvom žida dr. Adlerja bodi povedano, — prav nič se ne sramujem, da sem zašel v družbo krščansko-socialnih delavcev pod vodstvom duhovnika Eichhorna!

Sešli smo se torej v neki restavraciji, veščaki omenjene stranke z Dunaja, Poljaki, Čehi, jaz, — in pa neki mladi delavec iz mesta Steyer imenom Frimmel. Poslednji mož, o katerem mi bode še govoriti igral je pri našem zboru ulogo izdajalca.

Gosp. Eichhorn in pa načelnik pomočnikov zadrage strojarjev na Dunaji, g. Roth, razdelila sta nam majhno brošurico, v kateri se izraža mnenje in odgovarja na stavljen vprašanja s stališča krščansko-socialne stranke.

Jaz sem brošurico v naglici pregledal ter takoj omenil, da najbrže ne pojde, da bi se popolnoma strinjali. Nekatere ideje mi pač ugajajo; a ne vse! Poljaki in Čehi so rekli, da imajo o vseh vprašanjih že imperativni mandat, da jim torej ne bode mogoče v brušuri omenjenih nazorov uvažati, ko bi se z njihovimi lastnimi ne strinjali, in ostavili so družbo, ker so imeli še drugega posla nekoliko prej.

Omenjeni Frimmel razgovarjal se je z gosp. Eichhornom nadalje in ker je stokal, da stanuje daleč iz mesta, dal je g. Eichhorn Rothu jeden goldinar, da mu preskrbi fijakarja. Razgovor vršil se je pri mizi v prosti mejsobni zabavi, ne da bi nas bil kdo le neposredno silil, kaj in kako imamo odgovarjati. Sploh so pa bile predmet razgovoru tudi druge stvari, ki se neso dotikale našega poklica; in s tem razšli smo se brez najmanjše zarote.

Iz te postranske okoliščine, katero sem natančneje, nego je pravo za pravo vredna, zabeležil, sklepati je lahko na zlobnost in perfidnost Dunajskega židovskega časnikarstva, ki je to malenkost, kakor ste gotovo brali, toliko na široko razpravljalo in pa g. Eichhorna in njegov „katehizem“ na tako surov način napadalo.

Da mi ne bode treba te zadeve pozneje še jedenkrat omenjati, naj povem, da je pri drugi seji ekspertize poslanec dr. Pernerstorfer vso stvar spraval pred sejo, zahtevajoč, da se to nezaslišano početje krščansko-socialne stranke in g. Eichhorna zabeleži v zapisnik, ker je poslednji nekda tudi dva člana odbora na tem shodu razžalil. Unela se je zaradi tega jako neprijetna debata mej Pernerstorferjem, Wrabtzem in Luegerjem. Poslednji je rekel, da se vender ne more prištevati hudodelstvu, če se krščanski delavci isto tako snidejo, kakor socialno-demokratski. Jaz sem prosil za besedo ter v svojem in v navzočih imenu stvar pojasnil, trdeč, da na naše mišljenje nikakor ni uplivalo itd.

Ker sem nam je pa čudno zdelo, odkod je dr. Pernerstorfer vse to izvedel, ker smo bili sami mej saboj, predstavil se je že omenjeni Frimmel ter izpovedal, da je on slišal razžaljujoče besede, katere je neki govoril g. Eichhorn, — in tako spoznali smo, kacega tička smo imeli mej saboj. — Privoščimo ga socialnim demokratom!

Ta Frimmel, kateri je, da resnico govorim, o stvari najmenj razumel, kojega govori neso bili družega, nego premljevanje časnikarskih fraz, — ki je z Dunaja, ne vem zakaj, — iztiran; postal je vsled te izdaje prvi ljubljeneč židov, in gotovo ste opažali, kako ljubeznjivo in temeljito so se židovski časniki pečali s to osebo.

Neizrečeno sovraštvo židovstva in njegovih privrženec do vsega, kar „po krstu diši“ označuje nam opisani dogodek, in čuditi se moramo vstrajnosti krščansko-socialne stranke na Dunaji, ki navzlic tolikim zlobnostim, s katerimi se preganja, ne izgubi poguma!

Po teh opazkah, katere so bile potrebne, da se nadaljna stvar umeje, preidem k ekspertizi.

Predsedoval je poslanec Adamek. Navzočni so bili člani odbora in tudi nekaj družih poslancev in zastopnik ministerstva. Pri prvi seji bila sta tudi poslanca Šuklje in Schwegel. Dohajali so pa na kratek čas tudi drugi poslanci mej njimi knez Lichtenstein, grof Belcredi, Vošnjak itd.

Vsak veščak dobil je k jednemu vprašanju le jedenkrat besedo. Vnani veščaki govorili so vseskozi stvarno in kratko na vprašanje; — socialni demokrati pa so upletali v dolzi govori različne odnošaje vmes, ki neso bili v nikaki zvezi s predmetom. To je bilo tudi uzrok, da nas je predsednik vedno opominjal, naj svoje mnenje na kratko izrazimo, kar smo morali tudi storiti sicer bi bili še osem dnij na Dunaji.

K prvemu vprašanju dobil sem prvi besedo. Ker svojega odgovora nesem zapisal, mogoče mi je le jedro svojega govora podati, istotako bodem to storil pri drugih govornikih.

Izjavil sem, da ne morem pritrditi, da bi dobil po predloženem načrtu delavski stan v obče pravi in zaželjeni zastop kajti poleg pomočnikov (Hilfsarbeiter), ki dobijo v zmislu načrta volilno pravico za zbornice, ostaja ogromno število ljudi, kateri se morajo delavskemu stanu prištevati, ne da bi bili pomočniki, zmislu tega zakona.

Mej te štejem kmetiške delavce in težake in najmanjše kočarje, osebe, ki se pečajo s hišno industrijo in samostalne rokodelce, ki plačujejo najnižji davek. Ker ta delavskega stanu nema svojega zastopa v obrtnih zbornicah, ostal bi torej na cedilu.

Slovenski obrtniški stan pa nema niti po svoji zbornici stanovskega zastopa, ker ta nema pravice voliti svojega zastopnika v državni zbor.

Po mojem mnenju bi bila le upeljava občne volilne pravice, če prav omejene, jedini pravi in najboljši zastop interesov delavskega ljudstva, in uspešnej, nego vsaki drugi jednostranski poskus. Le po občni volilni

pravici izvoljene zastopnike moram imenovati ljudske zastopnike, in le tem bi bilo mogoče, uvesti socialno zakonodajo v zmislu pravih potreb delavskega ljudstva.

Zastop pomočnikov bi bi jednostransk, kakor je sedanji zastop ljudstva, in bi prouzročil nove in brezuspešne borbe.

Ne morem torej reči, da bi bile te zbornice pravilni zastop delavskega stanu v občie.

Pomočnikom bi pač koristile, a le tedaj, če se jim dá pravica voliti zastopnike v državni zbor; brez te pravice pa zbornice niti za pomočnike ne morem priporočati. Za posvetovanje in za prošnje imamo pač dovolj naprav; v zadrugah, društvih in zbiorih. Posvetujemo in peticijoniramo lahko tudi brez zbornice.

Temu namenu zadostovale bi bile zadruge; a izpeljava tega zakona bila je taka, da jih vsaj pri nas danes nihče ne mara. Obrtniki zato ne, ker je obupal in nič več ne pričakuje, pomočniki pa zato, ker se jim drugi poti boljši zde, nego zadrugna organizacija. Zatem govoril je g. Gehrke ter razvijal program današnjih socialnih demokratov. Rekel je, da vsprejmejo zbornice, če se načrt zakona predrugeči v njihovem zmislu, da dobijo odločilno pravico v vseh stvareh delavskega osebja; a da zahtevajo prej in slej občno neomejeno volilno pravico. Obrtni stan ni več v poštev jemati, kajti kmalu ga ne bode več, in potem bode tudi razlik, kakršnih sem jaz omenjal, konec. Idejal te stranke je, kakor sem iz dolzega govora posnel, da se prej ko mogoče uniči srednji stan, zategadel mora delavska stranka podpirati velike kapitaliste v enakem smotru; posebno pa zato, ker ima „bourgeoisija“ omiko ljudstva na svojem praporu; dočim so vse misli, naperjene na zaščito srednjega stanu, reakcionarne.

Vsi delavci, ki neso v soglasju z njimi, ne razumejo svojega stališča in se le za nos vodijo. On, in tudi vsi drugi govorniki te stranke, katerih posebej ne bodem omenjal, ker so jedno in isto govorili, stavili so take zahteve, po katerih bi bili gospodarji v vseh obrtih in čim neizvršljiveji program so objavljali, tem bolj pritrjevali so jim liberalni poslanci tega odbora, kajti dobro so vedeli, da spravijo s tem le večino v zadrego, in da se jim je tem manj bati izvršitve, čim radikalnejše terjatve se bodo stavile.

Vnanji veščaki izrekli so se pod različnimi pogoji za zbornice, a zahtevajoč, da se jim dá pravica voliti za državni zbor lastne zastopnike. Poudarjali pa so vsi potrebo upeljave občne volilne pravice.

V tem poslednjem razlikuje se krščansko-socialna stranka od nas vseh, da ne zahteva občne volilne pravice. Zastop delavcev po zbornicah odobruje, a terja tudi, da se da malim samostalnim rokodelcem, katere želi v interesu pomočniškega stanu ohraniti. — stanovski zastop kakešnega jim manjka. Upeljati bi se morale torej še rokodelske in kmetiške zbornice, da bi vsi delavski stanovi svoj zastop dobili. Če se le pomočniki organizujejo kot stan nasproti posestnikom, bode socialni razdor še večji, in pomočniki pri bišni industriji in drugi služniki ostali bi brez zastopa. Ta stranka tudi želi razliko med izučenim rokodelcem in dninarjem. Najboljši zastop za prve, našel bi se v upeljavi starodavnih zadrug, ki so bile nekdanj najboljši zaščit rokodelstev in srednjega stanu.

Nameravana institucija ni prava. Uničila bi rokodelsko organizacijo, ne da bi fabriškimi delavcem zato korist nastala.

Zatem govoril je veščak g. Axman, načelnik društva trgovskih pomočnikov na Dunaji, kateri neso izraelskega rodu. Ta mož, ki je izvrsten govornik, obžaloval je pred vsem, da se o priliki, ko se razgovarja tako važna postava na trgovce niti mislilo ni, in le v zadnjem trenutku bil je poklican on kot jedini zastopnik tako mnogoštevilnega stanu. On zametuje načrt tega zakona, ker se ne strinja s tem da bi se spravili delavci vseh kategorij pod jeden klobuk socialnih demokratov. On pripoznava inteligenco delavcev, a trgovski pomočniki se še neso navzeli socialno-demokratskega duha, ga tudi ne trebajo, ker ta ni jedino izveličaven, in — on odločno protestuje, da bi se trgovske pomočnike spravilo v jedno vrečo pri zbornicah z družimi delavci.

Tudi se ne zadovoljuje s tem, da bi se spravili v posebno skupino, kajti opraviti ne bi mogli ničesar, ker bi bili vedno v manjšini. On pripozna potrebo zastopa trgovskim pomočnikom, a zastop hočejo imeti za se! Razkril je skrivne namene socialnih demokratov tako natančno, da si tako odločnih nasprotnikov gotovo ne želijo.

Govorilo je k prvemu vprašanju če se ne motim vseh 25 veščakov in trebalo je dveh dolgih sej, da smo to prvo točko končali.

K drugemu vprašanju odgovarjal sem, da bi nam zadostoval sedanj okoliš kupčijskih in obrtnih zbornic, ker nemamo nobene druge podlage in bi se stvar pozneje po potrebah lahko pravilno uravnala. Dunajski veščaki

so rekli, da je okoliš za Nižje Avstrijsko preobširen, isto tako poudarjali so to Poljaki za svoje dežele; kjer so posamične zbornice 20—30 milj oddaljene.

Pri tretjem vprašanju nastala je debata živahnejša. Jaz sem poudarjal, da se strinjam z načrtom, da bodejo podlaga aktivni volilni pravici bolnišne blagajne v zmislu novega zakona, toda le pod tem pogojem, da se premeni zadnji odstavek § 3 postave o bolniškem zavarovanju, ki slove:

„Tudi taki podjetniki, za katere in na katerih račun delajo samostalni delavci v lastnih bivališčih osebno ali pa s pomočjo svojih družin (to je bišna industrija) brez tujih pomočnikov, industrijalne izdelke, smejo v sporazumljenji s temi pomočniki pristopiti k bolnišnim blagajnam.“

Rekel sem, da je ta odstavek tisti, kateri se mi najodločnejši zdi za odklonitev delavskih zbornic, ter da ne morem umeti, kaki razlogi da so napotili postavodajalce, napraviti to izjemo v škodo največjim sužnjem velicega kapitala. Čemu varujejo se imoviti posestniki „evropskih plantaž“, da neso prisiljeni zavarovati svojih ubogih delavcev, dočim se ta dolžnost nalaga boremu čevljarju, ki nema družega nego jednega samega vajenca? Krivica je velika! Ne le da se izključuje s to določbo na tisoče najnesrečnejših delavcev od humanitarne dolžnosti zavarovanja proti bolezni, odtega se jim s tem paragrafom tudi pravica do zastopstva v delavski zbornici. Le če se ta očitna krivica popravi, strinjam se s tem, da bode postava o bolniških blagajnah podlaga delavskim zbornicam.

Socialni demokrati strinjali so se skoro povsem z mojimi mislimi in je posebno g. Ružička, jeden najinteligentnejših delavcev, izražal se popolnoma v mojem zmislu.

Krščansko-socialni veščaki pa so poudarjali, da treba zadrugno organizacijo prej uvesti in ta naj bode podlaga novi postavi. (Ta ideja pa je neizpeljiva zaradi tega, ker tovarniški delavci ne spadajo v zadruge.)

Pri četrtem vprašanju pokazala se je pa še le ogromna težava urejenja delavskih razmer. Govorili so o tem najprvo socialni demokrati in pri tem vprašanju zapustila jih je prvokrat gotovost, kaj bi bilo v interesu njihove stranke boljše. Debata o tem predmetu bila je toli obširna, da jo brez stenografskega zapisnika ni moči posneti. Prepuščam torej ta važni del pomočnikom v pretres in omejim le svoje stališče.

Tudi jaz sem poudarjal težavo urejenja po skupinah, da bi bilo pravično, zategadel sem predlagal, da naj bi se s početka napravile le tri, oziroma le dve skupini. Ko bi se trgovski pomočniki strinjali z načrtom, napravile naj bi se začetkom tri skupine in sicer: 1. skupina tovarniških pomočnikov, 2. skupina obrtnih pomočnikov in 3. skupina trgovskih pomočnikov, ker pa poslednji ne marajo biti pri delavskih zbornicah, s čemer se tudi jaz po dogovoru s trgovci v svoji domovini popolnoma strinjam, ker so interesi kupčije in produkcije bistveno različni, kar se že v tem spoznava, da terjamo ločitev kupčijskih in obrtnih zbornic, sem jaz zato, da se trgovcem dá njihovim interesom primerni lastni zastop; ostali delavci se pa razdele v prvi dve skupini. To bi ugajalo vsaj deloma tudi krščansko-socialni stranki, ker bi se obrtniški delavci, kateri reprezentujejo vender inteligenco delavskega stanu, lahko organizovali po zadrugah.

Priporočati pa moram, da se ločitev v skupine določi po postavi, ne da bi se to kakor je v načrtu omenjeno, prepuščalo ministerstvu. Obrtniki poznajo žalostne posledice onega, kar smo v tako zvanem „Verordnungswege“ dobili. To bi uničilo vse in bi bilo uzrok neuspešnosti cele postave.

Poslanec Sztepanowski vprašal me je, bi li ne kazalo spojiti gostilničarski obrt s trgovskim v jedno skupino, kar sem mu zanikal. Pri gostilničarskem obrtu imajo počenši od natakarja do zadnjega služnika vse osebje volilno pravico, in interesi trgovskih pomočnikov, od disponenta do zadnjega prodajalca se vender ne morejo zmatrati jednakimi s prej imenovanim osebjem.

Pri obširni razpravi te točke unel se je nov prepir. Socialni demokrati napadali so vnovič krščansko-socialno stranko in smešili njene zahteve, poudarjajoč, da poslednji veščaki govorijo po katekizmu, katerega jim je spisal Eichhorn. Gehrke je rekel, da so tudi obrtniki tako neizobraženi, da jih druge stranke za nos vodijo. Dr. Luegar protestoval je proti razžaljenju stanu, katerega on sam zastopa, a poslanec Wrabetz mu je odgovarjal, da ima Gehrke prav, ker je istina, da se obrtniki za nos vodijo.

Ti napadi, ki so neposredno tudi name leteli, razvneli so mi živce toliko, da sem še jedenkrat prevzel besedo ter z obrestmi povrnil nasprotnikom neumestno izzivanje. Govoril sem blizo tako-le:

Prišel sem na Dunaj v mnenju, da bomo kot veščaki vsaki zase povedali svoje mnenje o stvari. Gospodje

z druge strani poudarjajo pa ves čas že svojo stranko, ter tako pomilovalno sodijo o naši strani. (Sedeli so poleg mene Čehi, nekaj Poljakov in krščansko-socijalni veščaki). Jaz govorim ves čas stvarno, a sedaj prosim vendar gospoda predsednika, da mi dovoli kratek čas za odgovor na napade, ki neso v dotiki z našim poklicom.

Neki govornik (Bardorf) od one strani je rekel, da bi mnogo bolje koristilo, ko bi se bile delavcem njih pravice že davno dale, tedaj ne bi bilo prišlo do izvršit kov Mostovih idej. Dobro, tudi jaz sem enacih mislij. Znano mi je delavsko gibanje že desetletja. Bil sem sam v njegovi sredini, zato Vam pa morem in hočem razkriti resnico, da bote vsaj izprevideli, da nismo le mi tisti, katere se za nos vodi. Jaz se dobro spominjam, da smo delavci že pred 20 leti zahtevali tovarniške nadzornike, normalni delavni čas, zavarovanje proti nezgodam, počitek ob nedeljab. A vprašam Vas, je li liberalna stranka izpolnila v dolgi dobi svojega gospodarstva le jedno točko našega programa?

Najnaravnejše delavsko pravo (Koalitionsrecht) morali so si delavci leta 1868. na cesti izbojevati, a voditelje so zaprli, — in sedaj je ta liberalna stranka predložila načrt zakona za delavske zbornice, katerega Vi sami zametujete, tako da bi člani zbornice, delavci tedaj, katerim ogromne posle sami nalagate morali to zastonj opravljati in ta konservativna večina odbora, katero napadate, popravila je načrt tako, da bode delovanje zbornic vsaj mogoče, ker se bode članom njenim zamuda časa povrnila! In navzlic tem resnicam opazam že ves čas tako ganljivo soglasje mej Vami in mej ono stranko, katera Vam navzlic 20letnemu neomejenemu gospodstvu ni mrvice podala, in tega kar je sedanja večina, bodi si to tudi nepopolno, ne bi bila storila, ko bi bila gospodarila še 20 let.

Vsi si usojate nam predbabivati, da nemamo lastnega mnenja, da govorimo po nekem katekizmu.

Gospoda moja! Poglejte, jaz v roki držim še nek katehizem z rudečimi platnicami. Kakor vidim na prvi strani, izdal ga je žid dr. Viktor Adler, in jaz konstatujem, da Vi tako govorite, kakor piše ta Vaš katehizem. V tem katehizmu berem pa tudi naslednji odstavek: „Es versteht sich von selbst, dass in allen diesen Fällen die Arbeiterpartei nicht als der blosse Schwanz der Bourgeoisie, sondern als eine durchaus von ihr unterschiedene, selbstständige Partei auftreten wird!“

Torej vi nočete biti samo rep liberalnih kapitalistov, a rep njihov ste! Tako globoko pa mi še nismo zabredli navzlic neizobraženosti, katero nam očitate, da bi bili rep socijalno klerikalne stranke! Predlog liberalne stranke za te zbornice in pa Vaše obnašanje dokazuje mi popolnoma, da se s tem predlogom ni nameravalo koristiti delavskemu stanu, marveč da je hotela liberalna stranka, svetu le pokazati, da poseda v Vas socijalnih demokratih rep, s katerim lahko miga. — Vse drugo je goli humbug!

K petem uprašanju odgovarjal je skoro sleherni veščak drugače. Bojazni, da se ne bi vplivalo od tujih strani na volitve, bile so tudi povsem opravičene. Nekateri socijalni demokrati potegovali so se celo za volitev po skupinah, čeravno so jih pri prejšnjem vprašanju odklanjali. To uprašanje se sploh ni do dobrega razbistrilo. Jaz sem se strinjal le deloma z načrtom, priporočal, da volita obe skupini vsaka zase po listkih, a ne javno, to je s podpisom svojega imena, marveč osobno in tajno po majhnih volilnih okrajih.

Razprava o šestem uprašanju trpela je silno dolgo, kompetenca zbornicam bila je vsem veščakom preozka. Upletale so pa tudi tukaj vse stranke svoje zadaje opazke glede svojega stališča in pri tej točki izpregovorili so tudi socijalni demokrati o moji izjavi glede liberalcev. Rekli so, da je sicer resnica, da liberalna stranka za delavce ničesar storila ni, a ko bi drugzega ne bila upeljala kot šolsko postavo, katero hočejo knez Lichtenstein in drugi sedaj uničiti, storila je dovelj Ružička pak je pripoznal, da je pod sedanjim ministerstvom socijalnim demokratom prvokrat dovoljeno, naglašati javno svoj program, mej tem, ko so liberalne vlade označile ga državi nevarnim. Gehrke je še posebej poudarjal, da ni pravilno bilo, da se je k tej ekspertizi povabil samostojni obrtnik (namreč jaz, a povedal mu je pa že preje nekdo, da je tudi on Gehrke samostalen, in celo član mojsterskega odbora njegove zadrage, poleg tega pa načelnik pomočniškega odbora). Desavoiral je žida dr. Adlerja, da ni vodja delavcev, da je brošura po delavcih sestavljena in da je dr. Adler dal le svoje ime.

Ker mu je Roth (od krščansko socijalne stranke) očital, da so podkupljeni, rekel je, da ga imenuje obrekovalca dokler svoje trditve ne dokaže.

Jaz prišel sem proti koncu k besedi, omenjal stvarno, da naj se raztegne kompetenca zbornic tako, da ima sleherna zbornica, ki se bode ustanovila, pravico voliti jednega zastopnika v državni zbor, v obče pa sem omenjal, da se čudim, kako da so socijalni demokrati tolikanj proti malemu obrtniku naperjeni, saj nas po njihovih mislih bode kmalu konec, in če se denašnja sleparija s prodajo obrtnih izdelkov ne ustavi, tudi jaz rečem, da se bode to zgodilo. Kdo garantuje dan danes malemu rokodelcu, da bode drugo leto še samostojen?

Če sem zagovarjal deloma tudi obrtniški interes, zagovarjal sem s tem mnenje bodočih delavcev, kateri bodo delavske zbornice, če se obrtniki uničijo, isto tako potrebovali, kakor sedanji delavci.

Omenjal sem nepotrební razdor mej delavskimi strankami, ker se ne pozna toleranca nasprotnih mislij. Stališče krščansko socijalne stranke za rokodelce ni napakno, kajti nezavisnost doseže dan danes delavec le v samostojnosti, če je še tako borna. Mnogim socijalnim demokratom, ki so bili preganjani, je malo rokodelstvo dobro došlo, in jaz bi le želel, da se ohrani. Zahvalo pa izrekam odboru, da je povabil tudi par malih obrtnikov k ekspertizi, katera bode na njih stališče mnogo uplivala. Ko je govorilo še par veščakov, podpisalo je izmej 25 veščakov, trinajst socijalnih demokratov kratko izjavo glede zbornic, isto tako oddal je g. Roth za svojo stranko izjavo. Obe priložite se zapisniku, in na to je načelnik g. Adamek z zahvalo vsem veščakom ekspertizo zaključil.

Domače in razne stvari.

Predsednikom kranjske kupčijske in obrtniške zbornice je bil dne 15. februarja izvoljen gosp. Vaso Petričič. Obrtni stan, ki sodi dostojanstvenike po njih gospodarskih načelih te izvolitve ni bil vesel, ker je bil doslej g. Petričič glavni zastopnik manšterstva v našem narodu. To bodi povedano zagadelj, ker osobnega nasprotstva ne gojimo proti nikomur, in ker upamo, da bode tudi on sprevidel, da so bila pota, po katerih smo nekda malone vsi hodili, pogubne za kupčijo in obrt. Namestnikom predsednika izvoljen je bil g. Anton Klein.

Bolniško zavarovanje delavcev. Deželna vlada naznanja, da je naznaniti pomočnike do 1. aprila t. l. Vsled izjav ekspertize premenili se bodo §§ glede rezervnega zaklada. Ker smo najvažnejše določbe tega zakona v zadnji številki objavili, upamo da so obrtniki o stvari dovolj poučeni. Zanimivo za naše razmere je to, da na Kranjskem ni jedne bolnišne blagajne, ki bi zadostovala namenom novega zakona.

Dokaz zmožnosti za trgovske obrti. Češki poslanec Hajek poročal je v državnem zboru o načrtu postave za upeljavo dokaza zmožnosti za kupčijske obrti. Vsled tega grozno jadikovanje v Izraelu!

Kranjsko obrtno društvo imelo bode svoj letni občni zbor dne 14. marca t. l. Dnevni red: Poročilo odbora o delovanju njegovem. — Volitev odbora. — Posamezni nasveti in interpelacije.

Nov davek. Na različne naklade, doklade in priklade sklenil je mestni zbor ljubljanski 6‰ doklado na vse direktne davke s prikladami vred, počenči s 1. januarjem t. l. — „Gott helfe weiter!“

Prodajalnic na razpolaganje je sedaj po vsem mestu. Morebiti v teh hudih časih venderle kdo zniža za naše razmere previsoko najemščino prodajalnic, sicer se bodo še mnoge spraznile.

Mestni zbor je postavil tudi za letošnje leto takso za vsprejem v mestno občino na 100 gld., za meščanstvo pa 150 gld. Za sedanje prislužke je to precej drobiža, a navzlic temu so včasih tako izbirčni, da marsikdo tuhta, v čem se je pregrešil!

Obrtno društvo v Mariboru imelo je občni zbor. Društvo šteje 7 častnih, 3 podporne in 61 rednih udov. V gotovini ima 13 gld. v inventaru pa 328 gld. Predsednikom izvolil se je vnovič g. Martini, ključarski mojster.

Ministerstvo izdalo je te dni izgledne pravila po katerih se imajo osnovati zavarovalna društva proti nezgodam za delavce; in določila o teritorialnem obsegu imenovanih zavarovalnih društev.

Proti upeljavi delavskih zbornic izrekel se je dne 20 p. m. shod broječ 600 delavcev v Pragi.